

Egy első világháborús frontharcos felvételei ^[1]

Háborús töredékek Rajk Sándor szemével.

Folyóiratunk egy még töredékesen is nagyon érdekes első világháborús fotósorozatot tesz közzé, amely szinte véletlenül került a Magyar Országos Levéltár tulajdonába. A felvételeket Rajk László egyik bátyja, Rajk Sándor készítette, s mint egyik-másik felvétel számozásából látszik, igen sok felvételt készített a háború alatt. Ebből ez a 42 felvétel csak egy töredék, de így is felvázol egyfajta háborús pályaképet: az orosz harcteret, a román frontot, a Duna–Tisza közti állomáshelyeket a szabadságok és a sérülések idejét.

Folyóiratunk egy még töredékesen is nagyon érdekes első világháborús fotósorozatot tesz közzé, amely szinte véletlenül került a Magyar Országos Levéltár tulajdonába. A felvételek Rajk László bátyjának, Rajk Jenőnek a tulajdonában voltak, aki halála előtt átadta e fotókat közeli hölgyismerősének. A hölgy juttatta el a Levéltárba a fotókat.

[Képgaléria megtekintése](#) ^[2]

Rajk Jenő - talán a kis korkülönbség miatt - igen szoros kapcsolatot ápolt Rajk Lászlóval. 1949-ben többször is meglátogatta öccsét kivégzése előtt a börtönben. (Az, hogy a fotók miként jutottak Rajk Jenőhöz, nem ismeretes számunkra.) A székelyudvarhelyi Rajk család tizenegy gyermeket nevelt, s közülük csak három volt leány. Név és születési sorrend szerint: József, Lajos, Gyula, Sándor, Vilma, Endre (a későbbi nyilas államtitkár), Erzsébet, Jenő, László, Berta és Béla. Rajk Sándor, a fotók készítője negyedikként látta meg a napvilágot, s mint egyik-másik felvétel számozásából látszik, igen sok felvételt készített a háború alatt. Az itt látható fotók közül a 236. a legnagyobb számú, s nyilván nem az utolsó. Ebből ez a 42 felvétel csak egy töredék, de így is felvázol egyfajta háborús pályaképet. Lehetséges, hogy a család valamely leszármazottjánál maradtak még felvételek, s talán a későbbiekben ki lehet egészíteni a sorozatot.

Milyen sorsról árulkodnak ezek a felvételek: Mivel több esetben láthatunk csak fiatal tisztet a képeken, valószínűsíthetően ő is az alsó tisztikarhoz tartozott. Ezt csak megerősíti, hogy a 20. század elején egy egyszerű honvédek nem nagyon lehetett akkoriban luxusnak számító, vagy magasabb műszaki képzettséget feltételező fényképezőgépe. Viszont nem tartható a hivatásos állományhoz, amit megerősít az is, hogy a Hadtörténelmi Levéltárban nem maradt fenn adat róla.

A felvételek olyan háborús pályaképet tükröznek, amely érdekes módon megfelel 39. honvéd gyaloghadosztály első világháborús állomáshelyeinek. Sajnos az ezred, zászlóalj beosztást nem tudtuk eddig kideríteni. Az első felvétel 1915. november első felében készült, vélhetően tehát Rajk Sándor ebben az évben vonult be szolgálatra, s 1915 őszén került az orosz frontra, és mint az egyik képen egy Miczkiewicz emléktábla utal rá, vélhetően egy lengyel földbirtokos tulajdonában lévő kastély közelébe. Mint az egyik fotón látható, hosszú térlre készülve, a katonák háborús védőkörletet építenek. Életük ettől kezdve hónapokon keresztül ehhez ún. *stellung*hoz kötődött. Hamarosan a hó is leesett, s felvételek többsége a lövészárkok és a bunkerélet mindennapjait mutatja be. Ezt a harcálláspontot Pionier-parknak, illetve egy másik részét Rudaschi-parknak nevezték. Hogy hivatalos név volt-e vagy csak katonák egymás között hívták így, nem tudni. Mindenesetre Rajk Sándor alegysége, a 6. század itt ünnepelte 1916-ban a húsvéti ünnepeket, s az, hogy időnként kemény összecsapásokra került sor az orosz csapatokkal, bizonyítják azok a kastélyromok, melyek a *Rudaschi-park*nál, azaz a harcálláspont közelében voltak.

A húsvéti ünnepelés mellett azonban valószínűsíthetően hetekig unatkoztak a honvédek, így hát a front mögött - felhasználva a rendelkezésükre álló lovakat - szántottak is. Persze nem zárhatjuk ki azt sem, hogy éppen a terep jobb áttekinthetősége miatt végezték ezt a tevékenységet. Az unalom azonban meghatározta napjaikat, amire a kórhintázós kép is utal: Ketten tartottak egy hosszú farudat, melynek a két végére két katona felkapaszkodott, s a közepén állók forgatták őket. Érdekes, hogy az 1916. június 2-án készült kép hátlapján lévő felirat azt jelzi, hogy mindez egy hónappal a támadás (angrif) előtt történt. A dolog azért is érdekes, mert Galiciában az Alekszej Alekszejevics Bruszilov tábornok vezette orosz offenzíva már 1916. június 4-én elkezdődött, amely érzékeny veszteségeket okozott a Monarchia csapatainak. A felirat tanúsága szerint azonban Rajk Sándor egysége még ezt követően is viszonylagos nyugalom tölthette napjait, bár ezután már nincs lövészárkok készült kép, vagyis a front megmozdult.

A témák: ebéd egy filagórában (nyitott, fedett faépítmény) egy kastély közelében, egy helyi falu lakosai, egészségügyi gyakorlat. A július 12-én készült utolsó felvételt követően pedig már a súlyos harcok miatt nem volt erre lehetősége, mert megsebesült. A következő fotó már a székesfehérvári katonai kórház körtermében készült augusztusban.

A sebesülésből felgyógyulva először Berettyóújfalun teljesített szolgálatot, ahol már látta a székely menekülőket, akik az 1916. szeptember eleji román betörés elől kerültek az Alföldre. A hadosztály részt vett a román hadsereg kiszorításában és a Maros felső folyásánál, az Uz völgyébe folytatott állásharcokban. 1917 őszén 1918. elején a magyar csapatok a Slanic völgyében védelemben voltak a Kárpátok észak-keleti részén. Az 1918. januári Baile Slanic jelzésű képek erre a moldvai üdülőhelyre utalnak.

A hadosztály 1918 márciusától a Duna-Tisza közén szétszórva állomásozott, és a felvételek is ezt jelzik. Valamilyen okból azonban a fotók készítője 1918. április első felében a családjánál, Székelyudvarhelyen tartózkodott, amit a családi felvételek bizonyítanak. Májusban azonban már az észak-bácskai, ma is Magyarországhoz tartozó Madarason állomásozott. Júniusban ismét hazatérhetett, amire a korondi felvételek utalnak, majd júliusban már - vélhetően a Tolna megyei Faddon - vett részt egy kiűntetés átadásán, az ő szavaival *decoráláson*.

Hogy a hadosztállyal együtt augusztusban ő is az olasz frontra került, nem tudjuk, viszont sokat mondó az utolsó felvétel, amelyen fiatal sebesült tiszt látható egy ápolónő (apáca) társaságában szeptember 14-én. Lehet, hogy a sebesülés miatt elkerülte az olasz hadifogságot a háború végén!

Külön érdekes a felvételek nyelvazete: a német katonai szakkifejezések mellett magyar a felirat, akár úgy is, hogy két német kifejezés között „és” kötőszó található. A fotók egy része nem a hátlapon található, így az olvasó is tanulmányozhatja, netán megfejtheti Rajk Sándor néhol nehezen olvasható feliratait.

Címkék:

[világháború](#) ^[3]

[börtön](#) ^[4]

[hadosztály](#) ^[5]

[honvéd](#) ^[6]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hadtortenet/egy_elso_vilagaborus_frontharcos_felvelelei.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hadtortenet/egy_elso_vilagaborus_frontharcos_felvelelei.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../galeria_pop.php%3Fga_id%3D41

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vilagaboru>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/borton>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadosztaly>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/honved>